

Jaroslav Kudrna: Machiavelli a Guicciardini. K typologii historicko-politického myšlení pozdní italské renesance

Vydala Universita J. E. Purkyně, Spisy čís. 130, Brno 1967.

Autor nepřistupuje k této studii nepřipraven. Již r. 1964 vydal práci, věnovanou státu a společnosti v rané renesančním italském myšlení (*Stát a společnost na úsvitě italské renesance*, nakladatelství ČSAV), v níž sledoval mj. otázku rané buržoazní ideologie, jejího vzniku, jejího sepětí s ideologií a názory pozdní středověké měšťanstva. Nová Kudrnova práce je očividně logickým pokračováním zmíněné práce předchozí. Machiavellim a Guicciardinim totiž vrcholí jedna z nejvýznamnějších etap vývoje pochopení a představ o uspořádání státu a společnosti. Kdo se jednou zabýval počátky této etapy, musí dříve nebo později přistoupit ke zkoumání myšlení představitelů závěrečné epochy téhož období. Kudrnova nová práce je také dokladem — řekněme rovnou, že úspěšným — oživení zájmu české historiografie na poli, které bylo v poslední řadě let notně zanedbáno, ne-li rovnou zakleto do schematických formulí.

Kudrnova práce sleduje podle mého soudu tři podstatné okruhy: 1. vývoj interpretací, názorů na Machiavelliho a Guicciardiniho ve starší i novější historiografii, 2. vlastní problematiku politického, historického a filosofického myšlení obou italských autorů, 3. nesmírně zajímavou problematiku možného vztahu kategorií renesančního myšlení k filosofii dějin, politickému a historickému myšlení nové doby, tedy zejména k názorům velké a rozsáhlé literatury z počátku 19. století, z éry „velkého dějepiscevtví“.

První a druhý z uvedených okruhů vyniká velkou autorovou erudiicí, jež může být bezesporu prohlášena za příkladnou. Třetí a závěrečný z okruhů, do nichž se Kudrnova práce soustřeďuje, je po mém soudu především cennou a podnětnou orientací, jež by mohla podstatně obohatit bádání o vývoji politického myšlení vůbec. Metodicky se Kudrnova práce hlásí k modelu strukturální biografie, jak se o ni s velkým a záslužným úsilím pokusil svého času francouzský badatel Lucien Goldmann, a to svou studií o vztahu Pascala a Racina (*Le dieu caché*, Paříž 1955). Ne náhodou se Kudrna této práci dovolává a sám se konkrétně pokouší ukázat, že Machiavelliho a Guicciardiniho filosofie dějin a politické akce je přímým důsledkem a současně nedílnou částí oné společenské totality, jejímiž příslušníky oba italští autoři byli. Kudrna však u svých autorů sleduje pouze jejich produkci, zatímco jejich život omezuje do prostoru, který je jeho analýzou díla Machiavelliho a Guicciardiniho vymezen. Podtitul Kudrnovy práce *K typologii historicko-politického myšlení pozdní italské renesance* ukazuje zcela jasně, kam směřuje, alespoň v této práci, Kudrnův hlavní zájem. Domnívá se, že je to škoda, neboť živoucí osobnosti Machiavelliho a Guicciardiniho jsou takto zatlačeny do pozadí, a tím se v práci

ztrácí to, co je na historické bibliografii nepřitažlivější. Jelikož autor sám upozorňuje (na str. 8, a opětně v německém resumé) na důležitost některých životních dat v osudech Machiavelliho, na vytváření jeho politické filosofie, a obdobně upozorňuje na úzkou souvislost života a díla Guicciardiniho, lze se domnívat, že vědomé opomenutí ryze biografické stránky bylo podmíněno především malým rozsahem studie (98 stran vlastního textu); že je jen dočasné a že jí bude v blízké budoucnosti učiněno zadost.

Zatím nám tedy poskytuje Kudrnova práce, která trpí určitou úspěšností výkladu, především příklad historicko-sociologické studie politických idejí, kterých není v české produkci právě mnoho a zasluhuje si proto, ale nejen proto, naši pozornosti.

P. H.

Mieczyslaw Maneli: Sztuka polityki

Iskry, Warszawa 1967, 396 s.

Další svazek známé a dobře redigované edice „Co to je?“ Jeho autor — významný polský teoretik a historik státu a práva — v něm populárně, leč na velmi solidní teoretické úrovni vysvětluje problematiku, která bývá souhrnně označována jako umění politiky či umění vládnout. Výklad jde po dvou liniích: historické a věcné. První část se zabývá pojetím politiky ve starém Řecku, které je demonstrováno na myšlenkách z děl Demokritových, Platónových a Aristotelových. Druhá část, nazvaná *Empirismus a politika*, vychází z názorů F. Bacona. Třetí část, která rozebírá otázku politických záruk, jimiž by měl disponovat občan každé společnosti, analyzuje především myšlenky Lockovy, Montesquieuovy a Rousseauovy. V části *Vášeň a politika* jsou předmětem zájmu názory G. W. F. Hegela, a to především z jeho přednášek o filosofii dějin. Problematika liberalismu v politice je demonstrována na myšlenkách Smithových a Millových. V knize je rovněž samostatná kapitola zabývající se vztahem politiky a morálky, kde jsou vyloženy názory N. Machiavelliho a I. Kanta. V rámci této kapitoly je pozoruhodným způsobem analyzována problematika známé zásady „účel světi prostředky“.

K nejzajímavějším částem patří kapitola nazvaná *Imperialismus — expanze státní moci a manipulace masami*. Vychází z děl takových významných soudobých myslitelů, jako byl C. W. Mills a jako jsou W. Lippmann, K. Jaspers, B. Russel, B. G. Hitchner a W. R. Harbold. Ukazuje Maneli, jak původní principy buržoazní demokracie jsou v moderních masových společnostech stále více nahrazovány manipulací, a to jak veřejným míněním, tak voliči. Rozborem vztahů mezi parlamentem a exekutivou dokazuje, že tzv. parlamentní demokracie se stává stále více iluzí. Neméně zajímavá a i po literární stránce brilantně napsaná je předposlední část, nazvaná *Politika jako umění dosahování možného*, kde je řada bystrých postřehů týkajících se právě toho, co je na politice uměním. Kniha je uzavřena rozsáhlou kapitolou zabývající se marxistickým pojetím